basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

MOPITLO/PHUPU 2026

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 7.

KAROLO YA A: TEKAKWEŠIŠO

GO SWAYA TEKAKWEŠIŠO

- Ka lebaka la go re nepo e lebešitšwe go kwešišo, mopeleto le polelo tša go phošagala dikarabong ga tša swanela go šetšwa, ka ntle le ge fela diphošo tša mohuta woo di fetola tlhalošo/kwešišo. Diphošo di swanetše go bontšhwa. Ge molekwa a diriša mantšu a polelo ye a sa lekwego ka yona, hlokomologa mantšu ao, gomme ge karabo e tšweletšwa gabotse, se mo fokoletše meputso. Le ge go le bjalo, ge lentšu la polelo ye nngwe le dirišwa mo sengwalong gomme le nepiša karabo, gona karabo yeo e tla amogelwa.
- Mo go dipotšišopulego, ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša EE/AOWA goba Ke a dumela/Ga ke dumele. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ge go nyakega dikarabo tša lentšu le tee, gomme molekwa a fa lefoko ka moka, swaya karabo ya nnete ge fela lentšu la nnete/karabo le thaletšwe.
- Ge dintlha tše pedi goba tše tharo di nyakega gomme gwa fiwa tše ntši, swaya fela tše pedi goba tše tharo.
- Amogela mebolelwana.

POTŠIŠO YA 1

1.1 1.1.1 (a) 'Ba be ba eja ba lahla'. (1)

(b) '… bja tšea lemanoga le šele' (1)

1.1.2
- Ba lapa labo ba ile ba thoma go topa tša fase.
- MmagoMabitša o be a sa šome mošomo wa go mo lefa mašeleng a go bonala.
- Matsaka a ba bego ba a tlwaetše a ile a thoma go sesefala (E TEE fela) (1)

1.1.3 Lapa la boMabitša le ile la thoma go hlaka. Mabitša o ile a bona gore a thome go thuša lapa la gabo. Bagwera ba ile ba mo katoga. (3)

1.1.4 Ka lapeng la boMabitša ba be ba topa tša fase mola seemo malapeng a gabobagwera ba gagwe se be se le kaone. (2)

1.1.5 Mabitša o emeletše a tšea maikarabelo a go thuša lapa la gabo a se na nnete ya gore o tla atlega. (1)

1.1.6
- O be a sepela a tsena ntlo le ntlwana a topelela ditšhitswana le dikgerekgere tše di lahlilwego.
- O be a rwala morwalo wa ditšhitswana le dikgerekgere tše a di kgobokeditšego Mokibelo wo mongwe le wo mongwe a yo di rekiša. (2)

1.1.7
- Ka lebaka la gore ba be ba bona gore Mabitša ka boyena o a iteka.
- Ka lebaka la kwelobohloko. (2)

1.1.8
- Rakgwebo o hlohleleditše Mabitša go ithutela Tša Maphelo a Tikologo.
- Rakgwebo o lefetše dithuto tša Mabitša.
- Rakgwebo o hlokometše lapa la boMabitša ge a ile yunibesithi. (3)

1.1.9 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana a maleba.
Maikutlo a manyami/a boitsholo
Ba ka nyamišwa ke go bona a atlega mola ba be ba mo katogile ba mo sega/Ba ka itshola ka ge ba be ba mo katogile ba tšea gore a ka se atlege. (2)

1.1.10 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana tša maleba.
Mohlala:
- O hlola mešomo setšhabeng.
- O fokotša tšhilafalo ya naga le moya. (2)

1.2 1.2.1 B/Go kgoboketša ditlakala. (1)

1.2.2 Mabotlelo a dipolastiki. (1)

1.2.3 SETŠWELETŠWENG SA A TEMANENG YA 3 go bolelwa ka Mabitša yo a ilego a thoma go topelela ditšhitswana le dikgerekgere tša go lahlwa gomme a di rekiša mola SETŠWELETŠENG SA B go laeditšwe monna a le ka gare ga mokgobo wa didirišwa tše di lahlilwego. (2)

1.2.4
- Kefa e šireletša mošomi kgahlanong le dikgobalo tše di ka bago gona.
- Diatlana di šireletša mošomi kgahlanong le ditwatši le dikgobalo. (2)

1.2.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana tša maleba.
Mohlala:
- Ditulo
- Dieta
- Dibjana tša go jela.
(TŠE PEDI fela) (2)

1.2.6 A ka hema moya wa ditšhila go tšwa ditlakaleng.
- Ka go apara sepipamolomo. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO

POTŠIŠO YA 2

Mokgwa wa go swaya kakaretšo:

Kabo ya meputso:

D = Dintlha

P = Polelo

M = Mantšu

D = Dintlha tše šupa (7) tše di tšweleditšwego = meputso ye šupa **(7)**

P = Polelo = **(3)**

Palomoka ya meputso: **[10]**

Kabo ya meputso ya polelo

- Moputso o **1** o abelwa dintlha tše 1–3
- Meputso ye **2** e abelwa dintlha tše 4–5
- Meputso ye **3** e abelwa dintlha tše 6–7

Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a ngwalolotše dintlha:
- **0** ge a ngwalollotše dintlha tše 6–7
- Moputso o **1** ge a ngwalollotše dintlha tše 4–5
- Meputso ye **2** ge a ngwalollotše dintlha tše 2–3

ELA HLOKO:

Palo ya mantšu:
- Baswai ba swanetše go kgonthišiša palo ya mantšu ao a ngwadilwego.
- Molekwa ga se a swanela go fokoletšwa meputso ge a sa laetša palo ya mantšu goba ge a sa bala mantšu gabotse.
- Ge palo ya mantšu e feta ao a nyakegago, bala a mahlano ka morago ga ao a nyakegago gomme o hlokomologe ao a šetšego.

Mohlala wa karabo:
Batho ba tlogele go sepela ka gare ga meetse ka nako ya dipula tša matlorotloro. Batho ba se eme kgauswi le dinoka ka nako ya dipula tša matlorotloro. Ba se tšhabele ka fase ga mehlare le dikota tša mohlagase ka ge di ka ba wela. Batho ba netefatše gore ba nwa meetse go tšwa methopong ye e bolokegilego. Baotledi ba se otlele ditseleng tše di aparetšwego ke mafula. Diphoofolo di gapelwe mafelong ao a bolokegilego. Batho ba hudugele mafelong a godingwana ge go na le dipula tša matlorotloro.

DINTLHA KA MOKGWA WA GO NGWALOLLA			**DINTLHA KA MANTŠU A MOLEKWA**
1	'Batho ba efoge go bea maphelo a bona kotsing ka go sepela ka gare ga meetse.'	1.	Batho ba tlogele go sepela ka gare ga meetse ka nako ya dipula tša matlorotloro.
2	'Batho ba tlogele go ema kgauswi le dinoka tše di elelago ka lebelo ka nako ya dipula tša matlorotloro.'	2.	Batho ba se eme kgauswi le dinoka ka nako ya dipula tša matlorotloro.
3	'Ba se tšhabele ka fase ga mehlare le dikota tša mohlagase ka ge di ka ba wela.'	3.	Batho ba se tšhabele ka fase ga mehlare le dikota tša mohlagase ka ge di ka ba wela.
4	'Go kgonthišišwe gore meetse a go nwa a tšwa mothopong wo o bolokegilego.'	4.	Batho ba netefatše gore ba nwa meetse go tšwa methopong ye e bolokegilego.
5	'Baotledi ba se otlele ditseleng tše di aparetšwego ke mafula.'	5.	Baotledi ba se otlele difatanaga ditseleng tše di aparetšwego ke dipula tša matlorotloro.
6	'Beng ba tšona ba di gapele mafelong a a bolokegilego.'	6.	Diphoofolo di gapelwe mafelong ao a bolokegilego.
7	'Ka nako ya dipula tša matlorotloro batho ba ka laelwa go hudugela mafelong a godingwana a a bolokegilego a go se be le meetse a mantši.'	7.	Batho ba hudugele mafelong a godingwana ge go na le dipula tša matlorotloro.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO

GO SWAYA KAROLO YA C

- Mopeleto:
  - Dikarabo tša lentšu le tee di swaiwe go ba tše di nepagetšego le ge mopeleto o phošagetše, ka ntle le ge phošo e fetola tlhalošo ya lentšu.
  - Ge karabo e le lefoko le le feletšego, o tlo lahlegelwa ke meputso ya mopeleto ge phošo e tšwelela mo go sebopego sa polelo ye go lekwago ka yona.
  - Go šomišwe maswaodikga a maleba ge go arabja potšišo ya khutsofatšo.
- Dibopego tša polelo di swanetše go nepiša popopolelo, di be di tšweletšwe ka mafoko a a feletšego/go ya ka taelo.
- Mo molekwa a kgethago karabo ya maleba go amogelwe tlhaka goba karabo yeo e ngwadilwego ka botlalo.

POTŠIŠO YA 3: PAPATŠO

3.1 B/Motšhene wa go kota meriri. (1)

3.2 E kgona go tloša meriri gabotse go feta metšhene ye mengwe. (1)

3.3 Leswao la makalo le gatelela kgopolo ya gore sebapatšwa ke sa maemo a godimodimo mola la tlogelo le tsoša kgahlego ya bareki ka go hlohleletša boikgopolelo mabapi le ka fao hlogo e tla bago ka gona morago ga go šomiša sebapatšwa. (2)

3.4
- Klipara ye ntsho/klipara ye kgolo/klipara e tee
- Lehlaodi la mmala/sebopego/palo (2)

3.5
- O nyaka gore bareki ba ithwale ba ye mabenkeleng go yo bona sebapatšwa.
- Ge theko e laeditšwe, bareki ba bangwe ba ka bona o ka re theko ya sebapatšwa e godimo gomme ba se be le kgahlego ya go se reka.
- Go efoga phadišano le barekiši ba bangwe.
  (TŠE PEDI fela) (2)

3.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana tša maleba.
Mohlala:
Ee.
- O šomišitše seswantšho se se laetšago moriri wo o kotilwego gabotse.
- Klipara e na le dinaledi tše hlano go laetša gore ke ya maemo a godimodimo.
- Ge o reka motšhene o fiwa le oli ya wona mahalahala.
- Go šomišitšwe fonte ye kgolo go goga šedi ya bareki.
  (TŠE PEDI fela) (2)
[10]

POTŠIŠO YA 4: KHATHUNE

4.1 Phapošeng ya bodulelo
- Mošemane o dutše sofeng.
- Go na le thelebišene. (3)

4.2 Lebone le le dirišwago ka phapošeng ya borobalelo le tšwelela ka phapošeng ya bodulelo. (1)

4.3 Mošemane o ahlame.
Modirišopego (2)

4.4
- O ahlametše mmagwe go laetša lenyatšo.
- O araba mmagwe a phatlaladitše menwana/seatla go laetša lenyatšo. (2)

4.5 Maikutlo a pefelo
- O hlabile lešata. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 5: TEMANA

5.1 Lesiba ka ge e le mošemane
- Go laetša gore Lesiba le mošemane ke selo se tee. (2)

5.2 Itšeele
- Go laetša gore mošomo wa go tšea o direga go seboledi/sediri. (2)

5.3 Le ema sebakeng sa leina, katlego.
- Lešalašala/lešalaina (2)

5.4 Ga go be boima gore a atlege.
- Lebaka la lebjale. (2)

5.5 Go dirišitšwe lebopi la 'ke' go laetša gore polelo e tlile ka motho wa pele.

Polelotharedi: O re yena o nyaka go laetša gore o šomile gabohloko go fihlelela katlego ya gagwe. (2)

[10]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 30
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70